

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Fattigdom og Udvikling

Andersson, Vibeke

Publication date:
2016

Document Version
Accepteret manuscript, peer-review version

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Andersson, V. (2016, jun. 1). Fattigdom og Udvikling. <https://od.dk/undervisning/guatemala/fattigdom-og-ulighed/fattigdom-og-ulighed>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Operation Dagsværk 2016

Fattigdom og Udvikling

Vibeke Andersson, Aalborg Universitet.

I mange udviklingslande er antallet af unge højt i den generelle befolkningssammensætning. Da landene er fattige, og har begrænsede økonomiske muligheder for de unge, vælger mange at migrere til den rige del af verden for at få jobs – ofte som såkaldte 'illegale migranter', der ikke har samme rettigheder som landenes befolkninger med hensyn til løn, ansættelsesforhold, sygeforsikring mv. Alligevel sender migranter penge hjem i beløb, der i mange tilfælde er højere end den officielle ulandsbistand til et udviklingsland. De penge, der bliver sendt hjem, bliver typisk brugt til at bygge huse til familien, sikre skolegang for familiemedlemmer, men ofte også til dækning af daglige udgifter. Derfor bliver beslutningen om at migrere ikke kun en individuel beslutning, men snarere en beslutning, som familien tager i fællesskab. Ofte koster det også en del penge at rejse, for eksempel skal menneskesmuglere have betaling (ved den mexicansk-amerikanske grænse kaldes de 'coyotes'), da de viser vejen i øde områder frem mod den grænse, der skal krydses. Pengene rejses altså ofte i fællesskab af familien, hvilket sætter et pres på den person, der migrerer, da han/hun både skal betale dette beløb tilbage, og sende penge hjem til familien. I modtagerlandet er der en interesse blandt nogle arbejdsgivere i at modtage billig (illegal) arbejdskraft, uanset hvad den officielle politiske mening ellers måtte udtrykke.

Hele migrationsspørgsmålet bunder blandt andet i den ulighed, der findes, både inden for de enkelte nationalstater, for eksempel indenfor Mexico, men også globalt set mellem 'udviklingslandene' i Syd og de mere velstillede lande i 'Nord'.

Fattigdom og Ulighed

Verdens rigeste lande ligger i Nord, de fattigste ligger i Syd, så derfor har man en opdeling i et Nord/Syd perspektiv. Fattige lande har haft mange betegnelser gennem tiden: Underudviklede lande, udviklingslande, den tredje verden, og senest: Det Globale Syd. Fælles for betegnelserne har

været, at disse lande har været på et andet udviklingstrin end de rige lande i nord. Dette bundes i den økonomiske tænkning, der har været fremherskende i den måde fattige lande har været forstået.

Der er flere strukturelle årsager til, at verden har kunnet opdeles i 'den rige' og 'den fattige' del. Koloniseringen er en af hovedårsagerne i nyere tid til, at vi har den fordeling af velstand globalt set, som vi har i dag. Generelt blev der under koloniseringen ført værdier, som råvarer og ædelmetaller, fra kolonierne til Europa, og man kan sige, at den økonomiske udvikling i Nord baserer sig på de værdier, der blev tilført fra kolonierne. Denne økonomiske ulighed er forsat, hvis man ser det fra et afhængighedsperspektiv. I denne tankegang, er det de rige lande, der er center, og de fattige lande, der er periferien. Det vil sige at den økonomiske magt og udvikling stort set er koncentreret i de rige lande. De rige lande får stadig tilført råvarer fra de fattige lande, som de så forarbejder og sælger igen til fattige lande, og dermed bliver fortjenesten i den rige del af verden. Samtidig med at landene i Nord er de rigeste, er det også de lande, der har mest politisk magt, og som kan sætte dagsordenen for de fattige lande, for eksempel ved at bestemme, hvordan udviklingshjælp skal udformes, hvad målene skal være, hvad de lande, der modtager hjælp skal leve op til etc.

Imidlertid er der ved at komme en opblødning i Nord/Syd-strukturen. Flere lande i Syd har ikke længere brug for støtte fra de rige lande i Nord og magtstrukturer ændrer sig langsomt. For eksempel er Kina blevet et land, der har fået stor betydning globalt, både økonomisk og politisk. Ikke desto mindre, er der stadig mange lande i Syd, der er fattige og kæmper med mange slags sociale udfordringer, blandt andet i form af at sørge for uddannelse og arbejde til deres befolkninger.

Hvad er 'Udvikling'?

Den første 'udviklingshjælp' i nyere tid var Marshall hjælpen til Europa efter 2. verdenskrig. Denne hjælp blev givet for at få Vesteuropa på fode igen efter krigen, og hjælpen blev givet både ud fra et ønske om at opbygge landene økonomisk, men også politisk for at skabe en afstand til det socialistiske styre i Øst. Udviklingshjælpen er blevet ved med at have dette dobbelte formål; økonomisk hjælp og politisk støtte, især igennem årene med den Kolde Krig, hvor udviklingshjælpen for alvor kom på dagsordenen globalt. Oprindeligt blev hjælpen, som sagt, givet ud fra et ønske om at skabe (kapitalistisk) økonomisk vækst, og den amerikanske økonom, Walt W. Rostow, var en af de første økonomer, der udviklede en egentlig model for, hvordan dette kunne lade sig gøre. Hans bog om emnet kom i 1960. Rostow opstillede fem trin, som udvikling altid

gennemgår, fra et såkaldt 'primitivt' samfund til et 'civiliseret' samfund – en moderniseringsproces - byggede på en kapitalistisk økonomi. Denne model skulle kunne bruges i et hvilket som helst land i verden, som et skub i retning af den industrialiseringsproces, der kunne løfte fattige lande ud af fattigdommen. Der var imidlertid en række forhold, der gjorde, at modellen ikke virkede: For det første tog den ikke hensyn til konteksten, altså hvilket område i verden taler vi om, hvad er befolkningssammensætningen, uddannelsesniveaue, de politiske forhold etc. For det andet har modellen en ahistorisk tilgang, det antages, at alle fattige lande er ens, og den tager ikke hensyn til om de har været koloniseret, hvordan, om der er forskellige grupperinger i landet, der har forskellige interesser. Fattige lande er ofte opbygget af vestligt indstillede eliter og en befolkning, der nogle gange har helt modsatrettede interesser i forhold til de styrende eliter. Her er oprindelige folk et godt eksempel. Oprindelige folk har sjældent været en del af eliten og eliten i de fattige lande har ikke været interesseret i at tale oprindelige folks sag. Så deres politiske og økonomiske position har gennem historien været marginaliseret. Også under de moderniseringsprocesser, som vestlige lande i Nord, prøvede at gennemføre via ulandsbistanden op gennem 1960erne og 70erne. Her var der fokus på økonomisk udvikling i form af industrier og et ønske om at samfund skulle udvikle sig fra 'traditionelt/primitivt' til 'moderne/civiliseret'. Derfor blev oprindelige folks interesser ikke tilgodeset, da de blev opfattet som 'traditionelle'.

Moderniseringstanken, ideen om industrialisering og vækst ud fra vestligt udformede modeller, viste sig ikke at virke efter hensigten; at skabe vækst i udviklingslande. Dette gav plads til to sideløbende tendenser: den alternative udvikling og neo-liberalismen.

Alternativ Udvikling

Der kom en reaktion på moderniseringstankgangen og ideen om industrialisering i en 'top-down' proces. Det viste sig, at en industrialisering ikke nødvendigvis kom de fattigste dele af befolkningen til gode. I stedet begyndte man inden for ulandsbistanden at fokusere på et 'bottom-up' perspektiv (fra midten af 1970'erne). Altså at lade de mennesker, der i princippet skulle nyde godt af bistanden, komme til orde og definere, hvad det er de har brug for i lige netop deres område. Dette kaldes overordnet for alternativ udvikling og består af en række elementer som: Deltagelse (participation), empowerment, 'human development', fokus på kvinders rettigheder, fokus på miljø, fokus på oprindelige folks rettigheder.

Med Brundtlandrapporten ('Vores Fælles Fremtid') fra 1987, som var en FN rapport, kom der øget fokus på bæredygtig udvikling. Bæredygtig udvikling er noget, som FN er fortsat med at arbejde med. Der er netop kommet 15 nye bæredygtige udviklingsmål (Sustainable Development Goals, 2015). Brundtlandrapporten åbnede op for, at det blev vigtigt at sikre sig deltagelse i udviklingsprocessen fra alle grupper i et samfund, og ikke kun den økonomiske og politiske elite. For eksempel kom de oprindelige folk på banen, fordi de kunne tale sig ind i en politisk diskurs i slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne, hvor fokus på rettigheder blev fremhævet af store internationale organisationer inden for udvikling, for eksempel FN. Dette har blandt andet gjort, at oprindelige folks organisationer, i lande med en stor andel af oprindelige folk, har kunnet søge politisk og økonomisk støtte internationalt, selvom de er blevet undertrykt af de nationale regeringer. Det er der eksempler på i både Mexico (Zapatistas), Bolivia, som nu har Sydamerikas første præsident af indiansk afstamning, og i Guatemala, hvor staten har undertrykt de oprindelige folk og hvor deres politiske deltagelse hidtil har været begrænset.

Alternativ udvikling og fokus på deltagelse (participation) har således forsøgt at inkludere de fattigste af de fattigste. En måde har været ved de såkaldte mikro-kreditter, som ofte er målrettet kvinder i verdens fattigste lande. Kvinder låner i grupper, der er indbyrdes forpligtede til at betale lånene tilbage, til at igangsætte små forretningsideer. Det kan være gadekøkkener i byerne, opdræt af kyllinger eller lignende. En stor del af de unge, for eksempel i mange afrikanske lande, er også gået i gang som selvstændige (såkaldte 'sociale entreprenører'), fordi det traditionelle jobmarked ikke har arbejde til dem på grund af strukturelle problemer, som dårlig økonomi og nedslidt infrastruktur i kombination med internationale økonomiske kriser. Det har vist sig, at initiativer nedefra (bottom-up perspektivet) kan have en lige så stor effekt på udvikling i et land, som store programmer indført ovenfra af regeringer og internationale donorer i fællesskab.

Neoliberalisme

I neo-liberalismen er grundideen, at markedet skaber forudsætningerne for vækst, og derfor skal man skabe en politik, der giver mest muligt spillerum til markedet og dets interesser. Fattige lande blev ramt hårdt af oliekrisen i slutningen af 1970'erne. De blev fra starten af 1980'erne derfor tilbudt strukturtilpasningsprogrammer fra Verdensbanken og IMF (International Monetary Fund), to organisationer, der varetager økonomiske interesser på verdensplan. I strukturtilpasningsprogrammerne skulle industrier tilbydes bedst mulige forhold for at forbedre

landets økonomi, og det betød, at der skulle skæres ned på områder som skatter, sociale foranstaltninger (skoler, hospitaler mv), der blev indført privatisering af offentlige virksomheder (vand- og elforsyning, tog- og fly selskaber, olie- og gas selskaber), fagforeningers magt blev stækket, og generelt forringedes befolkningernes sociale forhold. Færre penge til for eksempel uddannelsessektoren betød, at færre børn fik en uddannelse og at arbejdsløsheden voksede, eftersom den private industri ikke var i stand til at vokse så meget, som strukturløsningspolitikken forudsatte. Dette har ført til social uro i mange lande i Syd, og strukturløsningspolitikken blev derfor blødt op i midten af 1980'erne, så sociale faktorer også blev inkluderet. Men den grundlæggende ide om, at markedet har første prioritet, er der ikke ændret i inden for neoliberalismen, som stadig er den bagvedliggende tanke i meget ulandsbistand. Forringede vilkår for især unge mennesker har været en konsekvens af denne politik både i Europa i nyere tid (Spanien, Grækenland) og i lande i Syd før og nu.

Moderniseringstanken om industrialisering af fattige lande, neo-liberale politikker og alternativ udvikling har været måder at udføre hjælp til fattige lande, der til dels har eksisteret sideløbende. Moderniseringstankegangen var udgangspunktet, og andre ideer til at løse fattigdomsproblemerne i Syd, har suppleret denne tankegang, men den økonomiske tænkning ligger, som nævnt, alligevel bag mange af de initiativer, der tages i forhold til fattige lande af internationale og statslige organer. Anderledes bruger NGO'er (non-governmental organisations) og lokale organisationer oftere alternativ udvikling, som strategi i deres arbejde.

Nye aktører

Den måde bistand er blevet givet på siden begyndelsen med Marshall-hjælpen i midten af forrige århundrede, har været tænkt ind i en overførsel fra stater og NGO'er i Nord til stater og NGO'er i Syd. Det har været vigtigt for statslige donorer at have en vis kontrol med, hvad bistandspengene bliver brugt til, da det er skatteydere i Nord, der betaler for bistanden. Dette har også sat visse begrænsninger for aktører i Syd i forhold til at bestemme, hvad pengene skulle gå til.

I disse år, anno 2010'erne, kommer nye aktører til: Kina er blevet en stat, der yder store beløb til lande i for eksempel Afrika, uden at stille de samme krav om gennemsigtighed og korrupsionsbekæmpelse som vestlige donorer har gjort. Store fonde og private investorer er kommet til, samtidig med at migranter sender penge hjem til familien, som beskrevet tidligere. Disse forskellige aktører flytter ofte større beløb til fattige lande end den traditionelle bistand gør, og det

ændrer derfor også på magtforhold og politisk indflydelse fra donorlandene. Indflydelsen bliver mindre. Samtidig har sociale medier fået en betydning for, hvor hurtigt information spredes og sociale bevægelser kan ad den vej hurtigere opstå og være med til at lægge pres på regeringer, der måske ikke altid tager hensyn til alle borgere inden for landets grænser.

Litteratur:

Brundtland rapporten (Gyldendal: Den Store Danske):

http://denstoredanske.dk/Natur_og_milj%C3%B8/Milj%C3%B8_og_forurening/Internationale_aftaler,_konventioner_og_foreninger/Brundtlandrapporten

Fejerskov, Adam Moe & Signe T. Larsen: Kampen om ny udviklingsbistand (Jyllands Posten 8. august 2014):

https://www.diis.dk/files/media/publications/import/kampen_om_ny_udviklingsbistand.pdf

Strudsholm, Jesper: Turen går til en mindre skæv verden (2006)

<http://www.netpublikationer.dk/um/6488/pdf/MindreSkaevverden.pdf>

UN News center: Sustainable Development Goals:

http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52922#.Vwzc5E0w_DA

UNDP: Human Development: <http://hdr.undp.org/en>

UNric: Oprindelige folk. Et overblik:

http://www.unric.org/html/danish/oprindelige_folk/mainpage.htm